

6. NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ

Zjišťování *náboženského vyznání* bylo součástí sčítání lidu již v letech 1921, 1930 a v roce 1950. Definováno bylo jako církevní příslušnost, kterou nelze měnit pouhým zápisem do sčítacího archu. Pokud sčítaná osoba nebyla ve svazku žádné církve nebo náboženské společnosti, měla vyplnit "bez vyznání".

Náboženské vyznání obyvatelstva podle výsledků sčítání v letech 1930 a 1950

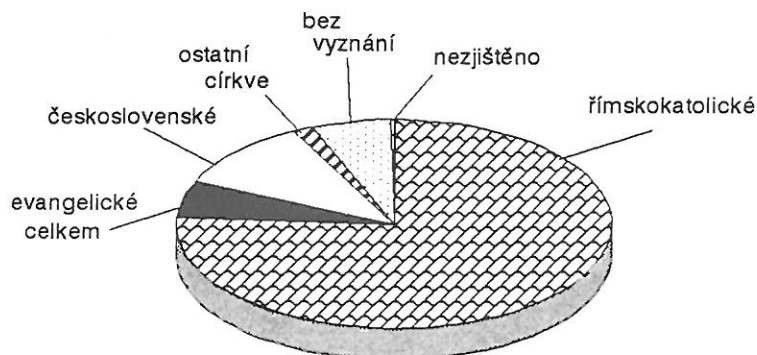
Náboženské vyznání, resp. církev	1930		1950	
	absolutně	%	absolutně	%
římskokatolické	8 378 079	78,5	6 792 046	76,4
řeckokatolické	12 149	0,1	32 862	0,4
evangelické celkem	499 685	4,7	510 372	5,7
z toho: českobratrské	290 994	2,7	401 729	4,5
německé evangelické	130 981	1,2	6 401	0,1
augšpurské ve vých. Slezsku	46 777	0,4	57 741	0,6
augšpurské na Slovensku	5 708	0,1	22 403	0,2
pravoslavné	24 488	0,2	50 365	0,6
československé	779 672	7,3	946 813	10,6
starokatolické	22 544	0,2	2 824	0,0
izraelské	117 551	1,1	8 038	0,1
jiné	6 074	0,1	9 962	0,1
bez vyznání	832 795	7,8	519 962	5,8
nezjištěno	1 349	0,0	22 889	0,3
Přítomné obyvatelstvo celkem	10 674 386	100,0	8 896 133	100,0

Do programu sčítání lidu 1991 byla otázka o náboženském vyznání zařazena na základě mezinárodních doporučení pro sčítání v regionu EHK. Podle těchto doporučení je náboženské vyznání řazeno do doplňkových témat sčítání a charakterizuje se dvojitým způsobem. Buď jako náboženská nebo duchovní víra bez ohledu na to, zda tato víra je či není

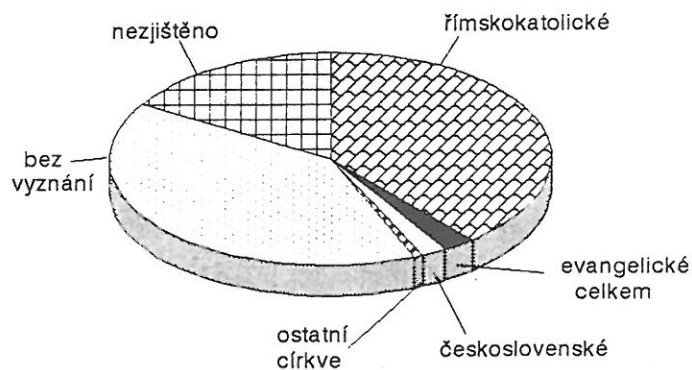
reprezentována organizovanou skupinou; nebo jako členství v organizované skupině (církvi), která vyznává specifické náboženství či duchovní principy. V České republice se vymezení pojmu náboženského vyznání blížilo první - volnější a širší - definici. Náboženským vyznáním se rozuměla účast na náboženském životě některé církve (náboženské společnosti) nebo vztah k ní; každý se mohl svobodně vyjádřit o svém náboženském vyznání nebo uvést, že je bez vyznání. Vzhledem k negativním reakcím části obyvatel na vyplňování této otázky, bylo rozhodnuto, že bude tolerováno její případné nevyplnění. Z těchto důvodů je skupina "nezjištěno" značná.

Náboženské vyznání obyvatelstva

Rok 1950

Rok 1991

Náboženské vyznání obyvatelstva k 3. 3. 1991

Náboženské vyznání, církve, náboženská společnost	Obyvatelstvo celkem		v tom	
	absolutně	v %	muži	ženy
římskokatolické	4 021 385	39,0	1 819 482	2 201 903
řeckokatolické	7 030	0,1	3 199	3 831
evangelické celkem	255 012	2,5	111 872	143 140
z toho: českobratrské evangelické	203 996	2,0	89 297	114 699
slezské evangelické augšp.v.	33 130	0,3	14 747	18 383
pravoslavné	19 354	0,2	8 275	11 079
československé husitské	178 036	1,7	70 759	107 277
Církev adventistů sedmého dne	7 674	0,1	3 190	4 484
ostatní křesťanské	14 897	0,1	6 769	8 128
Svědkové Jehovovi	14 575	0,1	6 047	8 528
jiné církve a nábož. společnosti	5 771	0,1	3 369	2 402
bez vyznání	4 112 864	39,9	2 116 547	1 996 317
nezjištěno	1 665 617	16,2	850 426	815 191
Obyvatelstvo celkem	10 302 215	100,0	4 999 935	5 302 280

Z celkového počtu obyvatel se k náboženskému vyznání přihlásilo při sčítání v roce 1991 více než 4,5 milionu obyvatel, tj. téměř 44 %. Zhruba 4,1 milionu obyvatel (což představuje cca 40 %) uvedlo, že jsou bez vyznání a necelých 1,7 milionu osob (16 %) využilo možnosti na tuto otázku neodpovědět.

Nezjištěných odpovědí bylo nejvíce u dětí, tj. u věkové skupiny 0 - 14 let (téměř 22 % všech dětí do 14 let). Ve skupině osob starších 50 let nechal otázku o náboženském vyznání bez odpovědi zhruba každý desátý občan.

Na celkovém počtu osob, které se přihlásily k náboženskému vyznání, se rozhodující měrou (99,6 %) podílely křesťanské církve, zejména římskokatolická (88,9 % všech "věřících" osob), českobratrská evangelická (4,5 %) a československá husitská (3,9 %).

Sčítání lidu, domů a bytů

Při porovnání náboženského vyznání ve vztahu k věku je patrná přímá závislost. S rostoucím věkem se zvyšují podíly osob, hlásících se k náboženskému vyznání a to u mužů i žen (u žen výrazněji).

Obyvatelstvo hlásící se k náboženskému vyznání k 3. 3. 1991

Věková skupina	absolutně			podíl v % ^{*)}		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
0 - 14	553 429	279 122	274 307	25,6	25,2	26,0
15 - 39	1 214 116	606 569	607 547	32,6	32,0	33,2
40 - 49	750 628	349 385	401 243	49,1	45,8	52,4
50 - 69	1 415 443	605 941	809 502	67,9	63,5	71,7
70+, nezj.	590 118	191 945	398 173	74,0	68,7	76,8
Celkem	4 523 734	2 032 962	2 490 772	43,9	40,7	47,0

^{*)} podíl na celkovém počtu obyvatel příslušné věkové skupiny

Z hodnocení věkového složení vyplývá, že k náboženskému vyznání se přihlásili ve větší míře starší obyvatelé. Více než 44 % "věřících" bylo starších 50 let, naopak podíl dětí a mládeže do 19 let činil necelou pětinu.

K náboženskému vyznání se častěji přihlásily ženy (47 % z celkového počtu žen) než muži (zhruba 41 % mužské populace). Podíly "věřících" žen byly vyšší ve všech věkových skupinách; s rostoucím věkem se rozdíl mezi ženami a muži prohluboval.

Pokud jde o zastoupení žen v jednotlivých církvích a náboženských společnostech - měly ženy převahu ve většině z nich. Nejvýrazněji byly zastoupeny v Církvi československé husitské a v málo početných Starokatolické církvi a Novoapoštolské církvi (60 %). Vysoké podíly žen (58 - 59 %) byly dále v Evangelické církvi metodistické, Jednotě bratrské, Církvi adventistů sedmého dne a u Svědků Jehovových. V absolutním vyjádření šlo ale o malé počty (1,3 - 8,5 tis. žen). V početně nejsilnějších církvích - římskokatolické a českobratrské evangelické byl podíl žen 55 resp. 56 %.

Mezi obyvatelstvem hlásícím se k náboženskému vyznání byly ve srovnání s osobami bez vyznání čteněji zastoupeny osoby s nižším vzděláním a to ve všech věkových skupinách.

Struktura "věřících" a osob bez vyznání starších 15 let podle věkových skupin a dosaženého vzdělání k 3. 3. 1991

Věková skupina	Podíly osob s dokončeným vzděláním v %							
	hlásící se k náboženskému vyznání				osoby bez vyznání			
	Z	S	ÚS	VŠ	Z	S	ÚS	VŠ
15 - 19	63,4	25,5	11,1	-	67,1	20,8	12,1	-
20 - 29	11,2	47,3	35,3	6,2	8,6	40,2	41,7	9,5
30 - 39	22,4	47,3	22,3	8,0	13,5	40,4	30,9	15,2
40 - 49	26,7	42,0	24,5	6,8	16,2	37,4	32,8	13,6
50 - 59	41,1	34,3	19,2	5,4	25,9	32,0	28,7	13,4
60 a více	60,8	25,3	10,6	3,3	44,2	29,2	17,7	8,9
Celkem	40,9	35,2	18,9	5,0	24,9	35,1	29,4	10,6

Z - základní vzdělání, bez vzdělání a nejištěno

S - střední vzdělání, tj. učňovské a odborné (bez maturity)

ÚS - úplné střední vzdělání (s maturitou), vč. učňovského a vyššího vzdělání

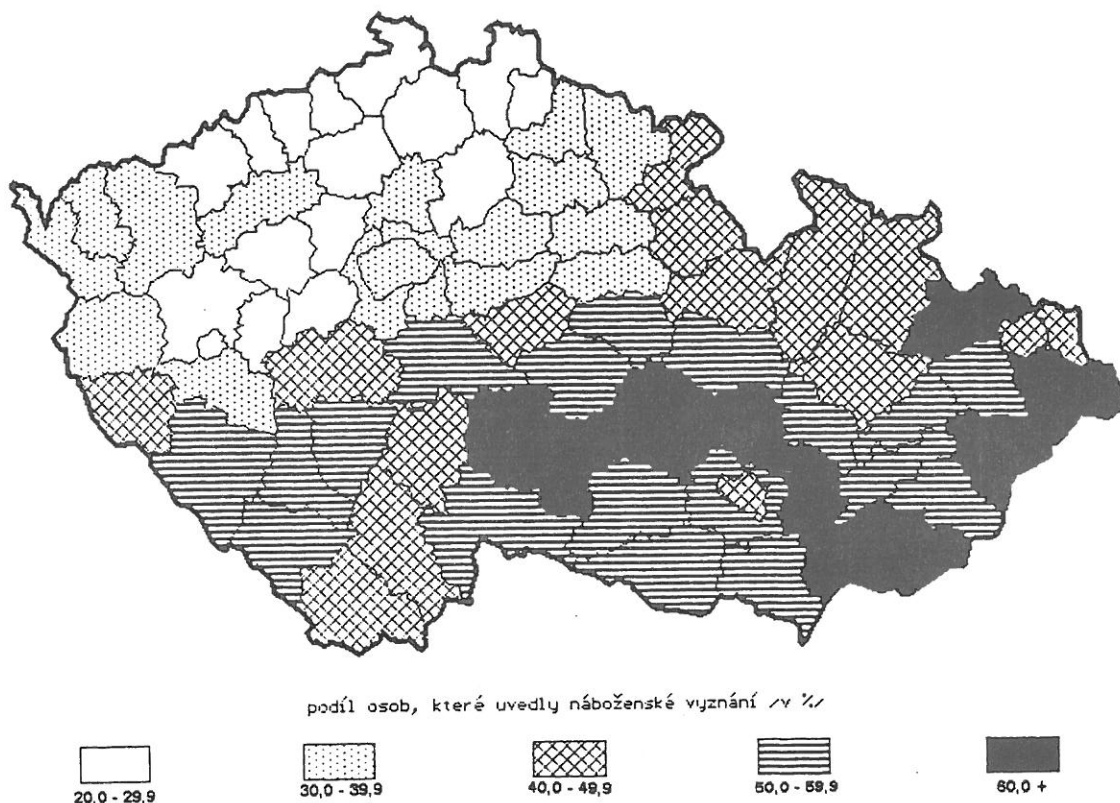
VŠ - vysokoškolské vzdělání

Rozdíly ve struktuře podle dokončeného stupně školního vzdělání osob hlásících se k náboženskému vyznání a osob bez vyznání byly do určité míry ovlivněny i rozdílnou věkovou strukturou obou skupin. Ve skupině věřících převažovaly osoby starší, zatímco ve skupině osob bez vyznání osoby mladší. Např. osoby 50leté a starší tvořily ve skupině "věřících" polovinu, ve skupině osob bez vyznání jen pětinu.

Z hlediska územního rozložení počtu "věřících" jsou z výsledků sčítání lidu 1991 patrné značné rozdíly ve stupni religiozity v jednotlivých oblastech republiky.

Z celkového počtu 75 okresů České republiky ve 47 z nich se hlásila k náboženskému vyznání méně než polovina obyvatel, v 8 dokonce méně než čtvrtina. Naopak ve 28 okresech byl podíl věřících nadpoloviční, z toho v 10 okresech činil 60 a více procent.

Náboženské vyznání obyvatelstva podle okresů k 3.3.1991

Nejnižší podíly "věřících" byly zjištěny v pohraničních okresech Severočeského kraje a dvou sousedních okresech Kladno a Rakovník. Více než 50procentní podíly osob hlásících se k náboženskému vyznání byly převážně v okresech Jihomoravského, Severomoravského a Jihočeského kraje. Nejvyšší podíl "věřících" byl v okrese Uherské Hradiště (74,1 %), nejnižší v okrese Most (20,0 %).

7. EKONOMICKÁ AKTIVITA OBYVATELSTVA

Počet *ekonomicky aktivních* osob (i jejich podíl na celkovém počtu obyvatelstva) se v uplynulých 30 letech trvale zvyšoval; po roce 1980 se tempo růstu jejich počtu zpomalilo.